

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**
Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

**ЗАПОРІЗЬКЕ ОБЛАСНЕ ТОВАРИСТВО ДОСЛІДНИКІВ ІСТОРІЇ І
КУЛЬТУРИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА:
НОВІ ТРЕНДИ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МИНУЛОГО**

Збірник наукових праць

Запоріжжя
ЗНУ
2024

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПЕРІОД РОЗВИТКУ ШІ

У статті досліджено тему захисту прав людини у сучасному цифровому вимірі, особливо враховуючи стрімкий розвиток штучного інтелекту. Визначено переваги та головні ризики використання штучного інтелекту серед суспільства. Наведено ключові аспекти взаємодії між правами споживачів та штучним інтелектом. Реалізація прав людини та соціального захисту під час розвитку штучного інтелекту, що стає актуальною з новими викликами та можливостями розглянуто на прикладі таких країн світу, як: Канада, Фінляндія, Велика Британія та Ізраїль, адже саме вони застосовують відповідні заходи у цьому напрямку. Підвищення якості життя громадян та покращення соціального захисту, що також потребує вдосконалення законодавства і етичних норм для захисту персональних даних та прав людини проаналізовано і на прикладі України. Загалом, захист прав споживачів у світі штучного інтелекту стає складною, але дуже важливою задачею, саме на прикладі ЄС, Канади та інших країн розглянуто заходи для забезпечення цих прав. На основі проведеного аналізу сформовано та наведено основні пропозиції покращення даної ситуації в Україні.

Ключові слова: *суспільство, права людини, штучний інтелект, інтернет, соціальні мережі.*

The article explores the topic of human rights protection in the modern digital dimension, especially considering the rapid development of artificial intelligence. The advantages and main risks of using artificial intelligence in society are determined. Key aspects of the interaction between consumer rights and artificial intelligence are given. The implementation of human rights and social protection during the development of artificial intelligence, which becomes relevant with new challenges and opportunities, is considered on the example of such countries of the world as: Canada, Finland, Great Britain and Israel, because they are the ones who apply appropriate measures in this direction. Improving the quality of life of citizens and improving social protection, which also requires the improvement of legislation and ethical standards for the protection of personal data and human rights, is also analyzed using the example of Ukraine. In general, the protection of consumer rights in the world of artificial intelligence becomes a difficult but very important task, it is on the example of the EU, Canada and other countries that measures to ensure these rights are considered. Based on the analysis, the main suggestions for improving the current situation in Ukraine were formulated and presented.

Keywords: *society, human rights, artificial intelligence, Internet, social networks.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день все більшої поширеності набирає штучний інтелект, і не так давно у суспільства з'явилася можливість використовувати його, як бота, якому дозволено поставати будь-яке питання і він вільно та швидко на нього відповість. Людям завжди цікаво, щось нове, а особливо тоді, коли це полегшує їхнє життя.

Штучний інтелект використовують не тільки для власних забаганок, але і у більш важливих питаннях. Представлена тема вимагає ретельного дослідження, оскільки вона ставить перед собою завдання забезпечити баланс між інноваціями у галузі штучного інтелекту і необхідністю захищати основні права людини. Вона відкриває дискусії щодо захисту особистої конфіденційності, справедливості в трудових відносинах, правильного використання даних і захисту прав споживачів у цифровому середовищі.

Питанням реалізації та захисту прав людини займалися такі вітчизняні науковці, як: Лазарева М.Д., Попович Т.П., Бобровник С.В., Гришко Л.М., Дробуш І.В., Дерев'яно Б.В.. Можна зустріти праці щодо інформаційної безпеки, наприклад дане питання детально висвітлено у роботі Бенца В.С.. На наш погляд доцільно звернути увагу на тему захисту прав людини у сучасному цифровому вимірі, особливо враховуючи стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі ШІ).

Кожен день люди користуються інтернетом та соціальними мережами, десь реєструються та приймають якісь згоди на сайтах, наприклад для використання файлів cookie (невеликі фрагменти тексту, які допомагають веб-сайту запам'ятати потрібну інформацію, щоб вам було легше відвідувати сайт наступного разу, а контент на ньому був кориснішим) [1].

У сучасному цифровому світі відбувається велика кількість ситуацій коли цифрову сторінку користувача зламують та використовують їхні особисті дані у своїх цілях. Прикро, що інтернет – це всесвітня павутина, де усе пов'язано між собою, таким чином, коли зламують одну соціальну мережу, то можуть отримати дані всіх інших. Тому хотілось би нагадати, що не варто ділитися своєю особистою інформацією з незнайомими людьми або з підозрілими сайтами.

У цьому контексті, мета даного дослідження полягає у розумінні й розв'язанні саме цих актуальних питань, спираючись на знання та відповідальність перед суспільством, щоб запевнити, що розвиток штучного інтелекту служить благу людства і не порушує основні права та гідність кожної людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі роль штучного інтелекту в трудових процесах і на робочому місці швидко зростає, і це має як позитивні, так і негативні наслідки щодо прав людини.

Однією з важливих переваг штучного інтелекту є підвищення ефективності та автоматизація багатьох рутинних завдань. Це може полегшити робоче навантаження та знизити ризики фізичного перевантаження. Також можна додати, що іноді штучний інтелект захищає нас від нещасних випадків, коли людина повинна працювати з чимось небезпечним, наприклад хімікатами або

дуже великими конструкціями. Однак це також може призвести до втрати робочих місць та зростання нерівності в оплаті праці.

З іншого боку, використання штучного інтелекту в процесах управління персоналом може стати джерелом суттєвих етичних та конфіденційних питань. Алгоритми відбору кандидатів можуть стати джерелом дискримінації за різними ознаками, такими як раса, стать або вік.

Забезпечення прав людини у трудових відносинах в епоху штучного інтелекту вимагає розробки сучасного законодавства, яке б забезпечувало справедливість, не дискримінацію та захист персональних даних. Крім того, необхідна освіта та підвищення освітнього рівня для співробітників і роботодавців, щоб зрозуміти етичні та соціальні виклики, пов'язані зі штучним інтелектом.

Загалом, реалізація прав людини у трудових відносинах у світі штучного інтелекту є складною проблемою, яка потребує глибокого розгляду та спільних зусиль від усіх сторін суспільства для того, щоб забезпечити справедливість, рівність та гідність на робочому місці у цифровому віці.

Штучний інтелект (ШІ) стає необхідною складовою сучасного суспільства, впливаючи на різні аспекти життя, включаючи соціальний захист. Ця технологічна революція відкриває нові можливості й виклики у сфері соціального забезпечення та соціального захисту [2].

По-перше, ШІ дозволяє урядам і соціальним службам впроваджувати більш точні та ефективні програми соціального захисту. Аналіз великих обсягів даних за допомогою алгоритмів машинного навчання може допомогти виявити особливі потреби груп населення та розробляти індивідуальні програми підтримки.

По-друге, ШІ може покращити якість послуг у сфері охорони здоров'я та медичного обслуговування. Роботи та інші автоматизовані системи можуть сприяти точному діагностуванню та управлінню хворобами, зменшуючи навантаження на систему охорони здоров'я.

Однак існують і потенційні ризики. Використання ШІ у сфері соціального захисту може породити питання щодо конфіденційності даних. Збір та аналіз великих обсягів особистої інформації може викликати загрозу персональним даним.

Крім того, автоматизація може призвести до втрати робочих місць у деяких галузях, що вимагають людської праці. Це ставить завдання перед суспільством щодо перекваліфікації та підтримки тих, хто втратив свої робочі місця через автоматизацію [3].

Отже, розвиток ШІ має суттєвий вплив на соціальний захист, відкриваючи нові можливості, але й вимагаючи уваги до етичних, конфіденційних та економічних аспектів. Успішна адаптація до цього може забезпечити покращення якості життя та соціального захисту громадян.

В епоху штучного інтелекту реалізація прав людини та соціального захисту стає актуальною з новими викликами та можливостями. Пропонуємо розглянути це на прикладі таких країн світу, як: Канада, Фінляндія, Велика Британія та Ізраїль, які застосовують відповідні заходи у цьому напрямку:

1. Канада: Канада вивчає можливість використання ШІ для удосконалення медичної діагностики та обслуговування громадян. Наприклад, деякі госпіталі використовують алгоритм машинного навчання для автоматичного аналізу зображень, таких як рентгенівські знімки, для виявлення захворювань швидше та точніше. Також вона використовує ШІ для управління соціальними програмами, для моніторингу зміни клімату та стану навколишнього середовища, для розробки автономних автомобілів та оптимізації громадського транспорту [4].

2. Фінляндія: Фінляндія веде дослідження щодо використання ШІ в освіті для індивідуалізації навчання та підтримки учнів із спеціальними потребами. Адаптивні програми навчання враховують потреби кожного учня. Також Фінляндія використовує ШІ у сфері медицини, дослідження клімату, екології та громадського транспорту [5].

3. Об'єднане Королівство: у Великій Британії досліджуються можливості використання ШІ для передбачення і управління злочинами, з метою покращення громадської безпеки. ШІ використовується для аналізу великих обсягів даних у сфері безпеки, щоб передбачити та запобігти злочинам. Це може включати в себе аналіз мережевої активності для виявлення кібер-злочинів та використання відеоспостереження для впізнавання обличчя. Також банки та фінансові установи використовують ШІ для аналізу ризиків, автоматизації процесів та виявлення фінансових аномалій, таких як шахрайство та відмивання грошей [6].

4. Ізраїль: Ізраїль розробляє системи ШІ для збору та аналізу даних щодо здоров'я громадян, що може покращити стандарти медичної допомоги. Ізраїль використовує ШІ для розробки програми для виявлення раку та інших захворювань на ранніх стадіях. Також вони використовують ШІ для навігації та системи розпізнавання мови та голосові інтерфейси для зручного спілкування з комп'ютерами та іншими пристроями [7].

Ці приклади показують, що ШІ може бути використаний для підвищення якості життя громадян та покращення соціального захисту, але також потребує вдосконалення законодавства і етичних норм для захисту персональних даних та прав людини.

Україна також розвиває використання ШІ в різних сферах. Пропонуємо розглянути декілька прикладів на рисунку 1 [8]:

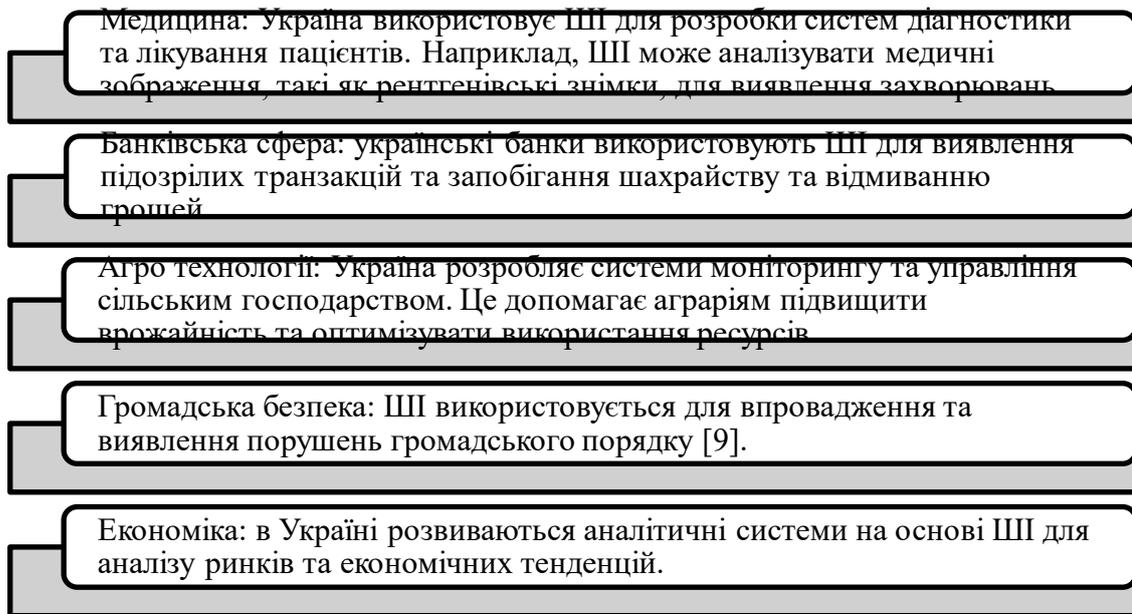

Рис. 1. Використання ШІ в Україні

Таким чином можна зрозуміти, що Україна поступово впроваджує штучний інтелект у життя суспільства та підвищує ефективність різних секторів економіки.

Захист персональних даних у контексті штучного інтелекту є однією з найбільш актуальних та складних проблем цифрової епохи. Штучний інтелект здатен збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги особистої інформації з неймовірною швидкістю та точністю, і це ставить питання про конфіденційність та захист прав і свобод кожної людини [10].

Однією з найважливіших аспектів є забезпечення добровільності та згоди на обробку персональних даних. Користувачі повинні бути повідомлені про те, як їхні дані будуть використані, і мати можливість контролювати цей процес. Крім того, необхідно впроваджувати технічні та організаційні заходи для забезпечення безпеки цих даних, запобігаючи несанкціонованому доступу та витоку інформації.

Але використання штучного інтелекту у системах аналізу даних і прийняття рішень також породжує питання справедливості та дискримінації. Алгоритми можуть бути зміщені й призводити до нерівних результатів для різних груп населення. Захист прав людини у цьому контексті містить розробку алгоритмів, які враховують справедливість та недопущення дискримінації.

Для розв'язання цих питань, багато країн вже прийняли або розглядають прийняття нових законів та нормативів щодо захисту персональних даних. Це створює рамки для правильної реалізації та використання штучного інтелекту, зберігаючи при цьому основні права і свободи кожного громадянина.

У сучасному цифровому світі, де дані стають найціннішим ресурсом, захист персональних даних у контексті штучного інтелекту є обов'язковим завданням, яке вимагає відповідальності та спільних зусиль усіх зацікавлених сторін.

Права споживачів та штучний інтелект у сучасному цифровому світі взаємодіють та створюють нові виклики та можливості. Штучний інтелект впливає на споживачів у багатьох сферах, і захист їхніх прав стає надзвичайно важливим аспектом [11]. Тож пропонуємо розглянути декілька ключових аспектів взаємодії між правами споживачів та штучним інтелектом:

1. **Транспарентність та визначення відповідальності:** користувачі повинні мати доступ до інформації про те, які алгоритми штучного інтелекту використовуються для прийняття рішень та який вплив на їхні права та свободи. Компанії повинні бути відповідальними за можливі помилки або недоліки в алгоритмах.

2. **Дискримінація та справедливість:** алгоритми штучного інтелекту можуть бути зміщеними або призводити до нерівних результатів для різних груп споживачів. Забезпечення справедливого й однакового доступу до продуктів і послуг є важливим аспектом захисту прав споживачів.

3. **Конфіденційність даних:** штучний інтелект часто використовує особисті дані для аналізу та прийняття рішень. Захист конфіденційності даних та їхнє коректне використання стає найголовнішим питанням прав споживачів.

4. **Право на інформацію та освіту:** споживачі повинні мати право на доступну та зрозумілу інформацію про те, як працюють системи штучного інтелекту, і як це впливає на їхні можливості та права. Освіта та підвищення освітнього рівня стосовно цих питань є важливими.

5. **Право на виправлення та контроль:** споживачі повинні мати можливість виправляти невірну інформацію, що збирається або використовується системами штучного інтелекту. Також важливо, щоб користувачі мали контроль над тим, як їхні дані використовуються.

6. **Регулювання та законодавство:** уряд міжнародні організації розробляють нормативи та закони для регулювання використання штучного інтелекту в інтересах захисту споживачів.

Загалом, захист прав споживачів у світі штучного інтелекту стає складною, але дуже важливою задачею. Необхідно збалансувати можливості цієї технології з захистом основних прав та свобод кожної людини, забезпечуючи, що цей баланс був вигідним для суспільства в цілому. Деякі країни світу приймають заходи для забезпечення цих прав:

Європейський союз (ЄС): ЄС впровадив Загальний регламент з захисту даних (GDPR), який визначає права громадян на контроль над своїми персональними даними. GDPR встановлює обов'язки для організацій щодо збору та обробки даних, забезпечуючи прозорість і згоду [12].

Канада: Канада має закон про захист інформації про особу та електронний комерційний закон, які регулюють збір і використання персональних даних. Організації повинні забезпечувати конфіденційність даних споживачів.

США: Сполучені Штати мають закони про захист споживачів та персональних даних, такі як California Consumer Privacy Act (CCPA) та Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA). Вони ставлять вимоги до обробки даних та прав споживачів на захист приватності [13].

Японія: Японія прийняла закони, що стосуються захисту персональних даних та прав споживачів, і встановила органи, які наглядають за дотриманням цих правил.

Вище наведені приклади свідчать про те, що країни по всьому світу вживають заходів для захисту прав споживачів та персональних даних в контексті ШІ та цифрової трансформації. Це важливо для забезпечення приватності та безпеки громадян у цифровому суспільстві.

Україна також приділяє увагу захисту прав споживачів та персональних даних в епоху ШІ. Нами виділено декілька ключових аспектів [14]:

1. Закон про захист персональних даних: Україна прийняла Закон України «Про захист персональних даних», який впроваджує вимоги ЄС щодо захисту даних (GDPR). Згідно з цим законом, організації повинні забезпечити належний захист персональних даних та виконувати прозорість та згоду при їх обробці.

2. Права споживачів: Україна регулює права споживачів, включаючи право на інформацію про продукт чи послугу, право на відмову від спаму, та інші аспекти, що стосуються електронної комерції та захисту споживачів в інтернеті.

3. Кібербезпека: Україна активно працює над забезпеченням кібербезпеки та захистом інформації в цифровому просторі. Це включає в себе заходи для захисту від кібератак та витоків даних.

4. Державні органи: Україна має органи, відповідальні за нагляд за дотриманням законів про захист персональних даних та прав споживачів, такі як Державна служба з питань захисту персональних даних та Антимонопольний комітет.

Представлені заходи та закони свідчать про зобов'язання України забезпечувати захист прав споживачів та персональних даних в епоху ШІ.

Висновки. На основі проведеного нами дослідження можна стверджувати про те, що вище наведений аналіз вказує на необхідність балансу між інноваціями та захистом основних прав і свобод. Використання штучного інтелекту має великий потенціал для поліпшення якості життя, ефективності роботи та соціального захисту, але водночас воно породжує ризики щодо використання персональних даних, справедливості та дискримінації.

Щоб забезпечити гармонійний розвиток сучасного суспільства в умовах штучного інтелекту, на наш погляд доцільно:

1. Зміцнювати права людини: Законодавство та міжнародні стандарти повинні враховувати нові виклики, які вносить штучний інтелект, і гарантувати права і свободи кожної людини у цифровому віці.

2. Забезпечувати транспарентність і відповідальність: компанії та уряди повинні бути транспарентними щодо використання алгоритмів штучного інтелекту та визначати відповідальність за можливі помилки або зміщення в алгоритмах.

3. Боротьба за дискримінацією і зміщення: розробники та дослідники повинні працювати над створенням справедливих та об'єктивних алгоритмів, які не дискримінують за будь-якими ознаками.

4. Освіта і підвищення обізнаності: громадяни повинні бути освіченими та усвідомленими стосовно впливу штучного інтелекту на їхні права та можливості.

Загалом, розвиток та використання штучного інтелекту повинні сприяти створенню гармонічності в суспільстві, де технологічні інновації служать благом людства, а права і гідність кожної людини залишаються в центрі уваги. Важливо прагнути ідеологічних цілей, співпрацюючи на рівні міжнародних спільнот, урядів, підприємств та громадян.

Список використаних джерел і літератури

1. Як Google використовує файли cookie. URL: <https://policies.google.com> . (дата звернення: 20.09.2023);
2. Штучний інтелект. URL: <https://termin.in.ua> .(дата звернення: 30.09.2023);
3. Як штучний інтелект впливає на наше життя. URL: <https://cityhost.ua> (дата звернення: 30.09.2023);
4. Artificial Intelligence and Data Act. URL: <https://canada.ca> .(дата звернення: 28.09.2023);
5. Nyväskyttyt tekstit - Tekoäly digitaalisella aikakaudella. URL: <https://europa.eu>. (дата звернення: 28.09.2023);
6. Safeguarding human rights in the era of artificial intelligence. URL: <https://www.coe.int> . (дата звернення: 30.09.2023);
7. The artificial intelligence system in Israel requires red lines to prevent violation of fundamental rights. URL: www.idi.org.il . (дата звернення: 20.09.2023);
8. Вплив штучного інтелекту на реалізацію прав і свобод людини і громадянина в Україні. URL: <https://lbku.krok.edu.ua> . (дата звернення: 25.09.2023);
9. Зайнятість та освітня політика в епоху ШІ. URL: <https://dse.org.ua> . (дата звернення: 28.09.2023);
10. Проблема персональних даних в системах Інтернету. URL: <https://ippi.org.ua> . (дата звернення: 30.09.2023);
11. Правова природа ШІ. URL: <https://forumprava.pp.ua> . (дата звернення: 30.09.2023);
12. Загальний регламент про захист даних. URL: <https://uk.wikipedia.org> . (дата звернення: 30.09.2023);
13. CCPA vs. HIPAA Compliance Requirements. URL: <https://fentonlawgroup.com> . (дата звернення: 05.10.2023);
14. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС. URL: <https://pravo.ua> . (дата звернення: 05.10.2023).